

**ПАНОНСКИ
ЛЕГЕНДИ**

**ЖИТИЯ НА
СВ. КИРИЛА И МЕТОДИЯ**

Превелъ Н. Лазуринъ

Книгоиздателство „Братство“

ПРЕДГОВОР

Необходимост и дълг е за всеки интелигентен съвременник да проникне и проследи нишката, пътя, по който се е движил живота в миналото, както на отделни бележити личности, така също и на своя народ и на цялото човечество.

Тъй наречените „жития“ (животоописания, биографии) са скъпоценни паметници на древността, които не са достатъчно добре оценявани, не са и правилно разбирани от нас, съвременниците, защото ни липсва правилен критерий, стабилна изходна точка: липсва ни оня здрав и положителен мироглед, който е необходим, за да можем правилно да ги разберем и оценим.

И затова на всичко, което в житиетата надхвърля рамките на съвременните грубоматериалистични схващания за живота, ние гледаме като на измислица, преувеличения, неволни заблуждения или съзнателна лъжа.

Това е един твърде лесен, но не и толкова доблестен и ни най-малко ненаучен начин да се справяме с изобилния фактически материал, който, както в житиетата, така също и в цялата история на древността, а не по-малко и в съвременния живот, изобличава фалшивостта на нашите схващания, подронва основите на „научния“ материалистически мироглед и ни изправя пред лицето на вечни, незIBLEми истини.

Ние се плашим от тия факти, отвърщаме лице от тия истини, и, като щрауса, крием главите си в пясъка на пустинята – приспиваме будността на ума си и залъгваме изискванията на съвестта си с голото и лесно твърдение, че всичко това е неистина.

Да, това е лесно! То е, също така, необходимо за нас. Защото, ако приемем тия факти, ако признаем тия истини, ще трябва да се откажем от мирогледа си...

Обаче, да се отречем от действителността, да отвърнем погледа си от истината, за да можем да запазим непокътнати своите заблуждения, това е колкото противонаучно, толкова и вредно за нашето правилно умствено и духовно развитие.

Трябва ли, поради обикновени човешки предрасъдъци, да се откажем да търсим истината там, където досега ни най-малко не сме предполагали, че тя съществува? И дори ако един чист бисер, чиято стойност е по-висока от всичкото човешко злато, е попаднал в калта, в тинята, да се срамуваме ли да се наведем, да го извадим и изчистим от калта, в която е попаднал, която го закрива от очите ни, но която никога не може да проникне в самия него?

Житиетата, изобщо, наистина съдържат в себе си много такива безценни бисери – те съдържат вечни истини, които никой никога не ще опровергае и които са истински лек за боледуващия от язвата на материализма човешки ум. Особено днес, те могат да ни помогнат много да извоюваме нашата духовна свобода – да освободим душата си и ума си от тежките вериги на един лъженаучен мироглед, сковаващ свободната ни мисъл и превръщащ живия живот на човека и вселената в един мъртъв механизъм. Те могат да ни помогнат да се ориентираме в живота.

Че в тях наистина съществуват множество религиозни и други предрасъдъци – това за нас няма съществено значение: ще отхвърлим плявата и къклицата на заблуждението и ще вземем само чистото зърно на истината. Няма да отхвърлим

ценното и истинското, поради фалшивото. Ще пресеем нещата и ще сложим всяко нещо на неговото място.

Специално, житията на Св. Кирила и Методия са интересни за нас поради историческите данни, които те ни дават за онази от огромно значение за цялото славянство културно-просветна дейност, която двамата братя са извършили.

Ние не искаме да кажем, че всичко в житията е истина. Допустими са и изменения, поради многото преписване. Най- после, много от схващанията за живота, научни и религиозни, на тогавашните, макар и най-просветени люде, са напълно отживели времето си. Това е ясно и естествено. Но това съвсем не значи, че всички, удостоверявани от доблестни и високонравствени люде факти, влизаци в противоречие със съвременните материалистически схващания, са съзнателна или несъзнателна лъжа.

Ние не трябва да вземаме насериозно схващанията, разбиранията, тълкуванията и мненията на тия, които са писали житиетата и на описваните от тях люде. Човешките схващания – както на древните, така и на съвременниците – винаги са били изложени на опасността да бъдат погрешни. Но към фактите, ние, които искрено и непредубедено търсим истината, трябва да имаме съвсем друго отношение. И, преди всичко, ние нямаме право да ги отричаме. Фактите са си факти и си остават такива, както вчера, така и днес и утре. Те не се променят и не могат да се променят, както се променят човешките схващания за тях. И затова ние не можем и не трябва да ги отричаме затуй, че те влизат в стълкновение с нашите разбираня и схващания за живота.

Истината може да се търси само по един начин – като се абстрахираме, макар и само временно, от своите предубеждения.

В живота на Св. Св. Кирил и Методи има много факти, които, отърсени и очистени от наслоения около тях страничен материал, могат да послужат като ръководни нишки, които не трябва да бъдат отхвърлени от разумната и съзнателна личност при изграждане на нейния мироглед.

Делото на светите братя ще пребъде вечно. Освен азбуката, която са ни дали в миналото, те могат да ни дадат светлина и за настоящия ни живот.

С. Калименовъ

ЖИТИЕ НА СВ. КИРИЛ

Помен и живот на нашия блажен учител Константин Философ, първия наставник на славянския род.

БОЖИ ПРАТЕНИК

Милостивият и щедър Бог, който очаква покаянието на хората, за да бъдат спасени всички и да познаят истината, защото Той не желае смъртта на грешника, а неговото осъзнаване и живот, ако и да клони повече към злото – не оставя човешкия род да отпадне от слабост, да се поддаде на тъмните сили и да погине, но през всички времена и години продължава да ни прави много благодеяния, както в далечното минало, така и сега: най-напред чрез патриарсите и отците, след това чрез пророците, а сетне чрез апостолите и мъчениците, чрез праведниците и учителите, които изпраща да вършат неговото дело в този многошумен живот. Защото Господ познава своите си, както е казано: „Моите овце чуват гласа ми, и аз ги познавам и ги викам по име; те вървят след мене и аз ще им дам живот вечен.”

Същото това направи Бог и за нашия народ, като ни изпрати този учител, който просвети народа ни, тогава, когато бе с помрачен от слабост и от съблазните на тъмните сили ум, отказвайки се да ходи в светлината на Божиите заповеди. Макар и накратко, неговото житие разкрива какъв бе той. Затова нека всеки, който чуе това, се постарее да се уподоби на него, като се изпълни с бодрост и отхвърли леността, както казва апостолът: „Подражайте на мене, както аз – на Христа.”

РОДИТЕЛИ

В град Солун живееше някои си благороден и добър мъж, наречен Лъв, който беше помощник на военачалника. Той беше правоверен и изпълняваше точно всички Божии заповеди, както някога Йов. Като живееше със съпругата си, родиха му се седем деца, от които най-малкият беше Константин Философ, нашият учител и наставник. 1)

Когато Константин се роди, дадоха го на кърмачка, но детето не искаше да бозае от чужда гръд и затова майката трябваше сама да го откърми. Това стана по Божия повеля, за да бъде откърмена с чисто мляко добрата издънка от добър корен. След това събитие, добрите родители като се посъветваха, обрекоха се да живеят занапред като брат и сестра и така преживяха, заради Господа, 14 години, до края на живота си, без да престъпят своето обещание.

Когато смъртта на бащата наближи, майката започна да оплаква това дете, казвайки: „За нищо друго не ми е жал, освен за това дете – което остава толкоз малко без бащини грижи.” А бащата рече: „Жено, вярвай ми, аз имам пълно упование в Бога, че Той ще му даде такъв баща и настойник, който напътва и всички християни.” Така и стана.

1) Константин е роден в 827 г.

ПРОРОЧЕСКИ СЪН

Когато беше на седем години, Константин има един необикновен сън, който той веднага разказа на баща си и майка си, като каза:

- Сънувах че стратегът (военачалникът) заповяда да съберат всичките девиси от нашия град и ми каза: „Избери си която искаш от тях, според твоята възраст, за другарка и помощница в живота.“ Като разгледах всички, аз видях една, която беше най-красива от всички. Нейното лице светеше и тя беше украсена със злато, бисер и други накити. Името ѝ бе София, което значи мъдрост. Аз избрах нея.

Като чува тези думи, родителите му рекоха: „Синко, пази заповедта на баща си и не отхвърляй съветите на майка си. Защото заповедта на бащата е светилник, а съветите на майката – светлина. Кажи на мъдростта:”Ти си ми сестра”, и разума наречи свой роднина. Защото мъдростта сияе повече от слънцето, и ако я вземеш за своя другарка, от много нещастия ще те избави.”

МЛАДОСТ

Когато почна да ходи на училище, Константин напредваше в учението най-много измежду всички други ученици, така че всички се очудваха на неговите способности и на силната му памет.

Веднъж, както беше обичай децата на богатите да се забавляват с лов, Константин излезе на полето със свои другари, като взе своя крагуй (сокол). Щом го пусна, по Божия воля, духна силен вятър, който го поде и отнесе. Тогава детето се наскърби толкова много, че два дена не яде нищо. Защото, със своята любов към човека, милостивият Бог, като му напомни с това, че не бива да привиква към житейските удоволствия, го улови навреме: както някога Плакида улови на лов за елен, така и него улови сега на лов с тоя сокол.

Размисляйки, след станалото, за суетата на този живот, Константин го окайваше, като казваше: „Ето какъв е този живот: носи ни скръб тогава, когато очакваме радост. Затова от днес ще тръгна по друг път, който е по-добър от този и не ще прахосвам дните си в шума на този живот.”

И като се поучи от това, той си стоеше вкъщи и изучаваше книгите на свети Григория Богослова 1). Той беше толкова възхитен от него, че нарисува на стената си кръст и написа такава похвала: „О, Григорие, ти си човек по тяло, а ангел по душа! Макар да си човек по тяло, ти се яви ангел, защото устата ти слави Бога като един от серафимите и просвещава вселената в правата вяра. Приеми сега и мене, който с любов и вяра коленича пред тебе, и ми бъди учител и просветител”. Така Константин се обричаше да служи на Бога.

Като изучаваше някои беседи, не можейки да схване дълбокия им смисъл, Константин падна в голямо отчаяние.

По това време в Солун имаше един чужденец, който знаеше граматика. Константин отиде при него и падна на колене, като му се молеше: „Добрий човече, научи ме на граматическо изкуство”.

1) Св. Григори Богослов (328-399) – цариградски епископ и религиозен писател.

Но понеже онзи беше прахосъл своя талант, той му отговори: „Момко, не се труди, защото съм се зарекъл да не уча на това никого през моите дни.” Детето, като му се кланяше пак, говореше със сълзи на очи: „Вземи целия дял, който ми се пада от бащиното ми наследство, но ме научи!”

Но понеже чужденецът не искаше да го слуша, като се върна у дома си, Константин се отдаде на молитва, за да се постигне желанието на сърцето му. И скоро Бог се вслуша в молбата на този, който се боеше от него.

В ЦАРИГРАД

Защото царският столоначалник, който се наричаше логотет 1), като чу за неговата красота и мъдрост и за прилежанието му в учението, прати за него да го доведат в Цариград, за да се учи с царя 2). Като научи това, детето с радост тръгна на път. И по пътя коленичи като направи молитва, казвайки: „Татко наш, Боже на милостта, който си създал всички неща със своето слово и мъдрост и си наредил човека да владее сътворените от тебе твари, дай ми мъдростта, която е при твоя престол, за да разбера какво ти е угодно и да се спася. Защото аз съм твой раб и син на твоя робиня!” И като прочете молитвата на Соломона, стана и рече „Амин.”

Когато дойде в Цариград дадох го да се учи 3). В разстояние на три месеца той изучи граматиката и се залови с други науки. Той научи Омир, и геометрия, и при Лъв и Фотий – диалектика и всички философски науки; а към тях и риторика, аритметика, астрономия и словесност и всички други елински изкуства. Изучи ги толкова добре, като да бе учил само едно от тях. Защото способността се сдружи с прилежанието и като се надпреварваха едно с друго, спомагаха за най-бързото усвояване на науките и изкуствата. Той проявяваше същевременно своя тих характер и беседваше с тия, с които бе по полезно. Странеше от буйните люде и се стремеше само към едно: да замени земното с небесното, като се освободи от оковите на нисшето в себе си и да заживее с великия живот на Бога.

КОНСТАНТИН ФИЛОСОФ

Като видя характера и стремежите на Константин, логотетът му отвори вратите на своя дом и му даде достъп и в царския палат. Един път той го запита: „Философе, искал бих да зная, що е философия?” А Константин му отговори веднага: „Да познаеш земните и небесните неща и да се приближиш до Бога чрез своите дела, стремейки се да станеш едно с Този, който ни е създал по свой образ и подобие.” Оттогава логотетът, този толкова високопоставен и почитан мъж го обикна още повече и постоянно се съветваше с него за всичко. Защото Константин му изложи философското учение, като му изказа с малко думи голяма мъдрост.

- 1) Висш сановник, нещо като държавен секретар. В случая става дума за логотет Теоктист.
- 2) Престононаследника.
- 3) Константин се е учил в прочутата тогава Магнаурска школа.

Като живееше в пълна чистота, колкото повече служеше на Бога, толкова по-любим ставаше Константин на всички. А логотетът, като му отдаваше различни почести, предлагаше му много злато, но той не приемаше. Веднъж той му каза: ”Твоята красота и мъдрост отдавна ме карат да те обичам много. Аз имам духовна дъщеря (кръщелница), която е богата и красива, от добър и знатен род. Ако искаш, ще ти я дам за съпруга. Сега ще получиш от царя голяма почит и княжеска титла, но очаквай и нещо повече: наскоро военачалник ще станеш”. А Константин му отговори: „Този дар е голям за тия, на които е нужен и които го желаят. Но за мене по-хубаво нещо от учението няма, затова като събера с негова помощ достатъчно мъдрост, едва тогава ще подиря честта и богатството, които ми се падат.”

Като чу отговора му, логотетът отиде при царицата и ѝ каза: „Този млад философ не обича светския живот, затуй, за да не го изпуснем за обществена работа, нека го подстрижем за монах и да му дадем службата библиотекар при патриарха в църквата Св. София. Дано така поне го задържим.” Така и сториха. Като прекара кратко време на този длъжност, Константин тайно излезе от Цариград и се скри в един манастир при Босфора. Търсиха го много и едва след 6 месеца го намериха. Като не можеха да го склонят да остане на същата служба, помолиха го да стане учител и предава философия на местните ученици и чужденците. И той прие.

МИСИЯ ПРИ САРАЦИНИТЕ

След това агаряните, наречени сарацини, подигнаха хула против Божествеността на Светата Троица като казваха: „Защо вий, християните, вярвате в един Бог, а пък го разделяте пак на три, като казвате, че има Отец, Дух и Син? Ако можете да обясните това, изпратете мъже, които могат да спорят по това и да ни оборят.” Тогава философът беше на 24 години. Царят събра съвет и като го извика, рече му: „Чуваш ли философе, какво говорят мръсните агаряни против вярата ни? Ако си служител и ученик на Светата Троица, иди им се противопостави. И Бог, създател на всички неща, славен в Троица – като Отец, Син и Свети Дух, ще ти даде благодат и сила в словото и нека те постави като друг нов Давид пред Голиата, когото победи с три камъка и да те върне отново при нас, като те удостои с небесното царство.”

Като чу това, Константин отговори: „С радост отивам за Християнската вяра. Защото кое може да бъде по-желано за мен, от това, да живея и да умра за Света Троица?” Тогава му дадоха за помощник сановника Георгия и ги изпратиха.

Когато пристигнаха при сарацините, те видяха странни неща, които се вършеха от сарацините, за да се присмеят и да похулят всички християни, които живеят там. Защото върху вратите на всички християни бяха изрисували демонски образи, които възбуждаха очудване и обида.

Тогава запитаха философа: „Философе, можеш ли да разбереш какво е това знамение? Той отговори: „Виждам изображения на демони, и мисля, че тука вътре живеят християни; като не могат да живеят с тях, демоните са излезли вън; а дето няма такива изображения, демоните са вътре при хората.”

През време на обяд, агаряните, мъдри и учени люде, които знаеха геометрия, астрономия и други науки, изпитваха хитро философа, като му казваха: „Виждаш ли философе, какво дивно чудо: Когато Божият пратеник Мохамед ни донесе благата вест от Бога, той обърна много люде и всички ний се водим по неговия закон, като не го престъпваме в нищо. А вие, християните, които изповядвате закона на Христа, вашия пророк, го изпълнявате най-различно, един така, други – другояче, според както ви е угодно. Философът им отговори: „Нашият Бог е морска бездна. Пророкът каза за него: „Родът му кой ще разкрие? Защото от земята израства неговият живот.” За да го намерят, мнозина влизат в тази бездна, и силните, духом, като обогатяват ума си с негова помощ, преплават тази бездна и се завръщат. А слабите, които се опитват да преминават морето с прогнили кораби, едни потъват, а други се влачат безпомощни в леността си. Вашето учение е като плитко море, което може да прескочи всеки, малък и голям, защото то не е извън човешките възможности и затова него всеки може да изпълни. Вашият пророк нищо не ви е забранил – не ви е обуздал гнева и похотта, но ги е отпуснал и в каква ли пропаст ще паднете – който има ум нека разбере! Христос, обаче, не прави така. Но той издига човека, като го учи с вяра и напътствие, от висшето, към нисшето. Защото Творецът е създал човека да бъде между ангелите и животните, като го е отличил от животните чрез словото и разума, а от ангелите – чрез гнева и страстите. И кой към които се приближи, към тях повече ще се причисли – към нисшите, или към висшите.

След това го запитаха: „Защо вие славите единия Бог в три лица? Кажете, ако знаеш. Защо го наричате Отец, Син и Дух? Щом е така дайте му и жена, та да се разплодят много богове.”

На това философът отговори: „Не богохулствайте така! Ний първо сме научени от пророците, от отците и от учителите да славим Троицата: Отец, Слово и Дух, три същества в един образ. Това Слово се въплоти в девица и се роди заради нашето спасение, както и Мохамед, вашият пророк, свидетелства със следните думи: „Изпратихме нашия дух при девицата, като благоволихме да роди.”(Алкоран, сура 19;17) Чрез неговите думи аз ви пояснявам Троицата.”

Победени от тези думи, мохамеданите се обърнаха към друго, говорейки: „Така е, гостенино, както говориш. Но щом Христос е ваш Бог, защо не правите това, което той ви заповядва? Защото в Евангелието е писано: Молете се за враговете си и правете добро на тези, които ви гонят и ненавиждат и обръщайте страната си към тях, които ви бият. Но вие не правите това, а противното: изостряте оръжието си срещу тях, които правят и на вас същото.” Философът отговори: „Когато има две заповеди в закона, кой се явява като истински изпълнител на закона – този ли, който изпълнява само едната заповед, или този, който изпълнява и двете? Те отговориха: „Разбира се, този който изпълнява и двете?” Философът рече: Бог е казал: „Молете се за тези, които ви обиждат.” Но той е казал също: „Никой не може да прояви по-голяма любов в този живот от това, да даде душата си за приятелите си.” А ние вършим това заради приятелите си: да не би, заедно с телесното им пленничество да бъде пленена и душата им.”

След това отново го запитаха: И Христос е платил данък за себе си и за другите. Вие защо не правите същото? И ако не искате да плащате за себе си, защо поне за вашите братя и приятели не плащате на такъв велик и силен народ какъвто са

измаилтяните?¹⁾ А пък ние малко искаме: само по една жълтица, и докато земята съществува, ще пазим мир помежду си, както никоой друг.” Философът отговори: „Ако някой върви по стъпките на Учителя си и го срещне друг, който иска да го върне от правия път, той приятел ли му е или враг?” Те отговориха: Враг. Тогава философът рече: „Когато Христос плати данъка, кое царство беше, измаилско или римско?” – „Разбира се, че римско” – казаха те. Тогава той им рече: „Щом е тъй, не бива да ни укорявате, защото всички ние даваме данък на римляните.” След това му зазадоха още много въпроси, като го изпитаха по всички изкуства, които самите те знаеха. Той им отговори по всичко. Когато ги обори и тук, те му казаха: „Откъде знаеш ти всичко това?” Философът им рече: „Някой си човек гребна от морето вода, и като я носеше в едно мехче, казваше на минувачите: „Виждате ли вода, която никоой няма освен мене?.” Тогава при него дойде един мъж, който живееше край морето и му каза: „Луд ли си, та се хвалиш с твоя миризлив мях, когато ние имаме цялото море?” Същото нещо правите и вие. А всички изкуства са произлезли от нас.”

След това му показаха една чудна градина, която се появяваше изведнъж от земята. А когато той им обясни как става това, те му показаха всичкото си богатство, къщите, изпълнени със злато, сребро, бисер и скъпоценни камъни, като казаха: „Виж чудни неща, философе – голяма е силата и несметни са богатствата на Америкико, сарацинския владетел.” А той им каза: „Не е чудно това. Слава на Бога, който е създал това и го е дал за утеха на хората. Защото Нему принадлежи всичко това, а не на друг.” Най-после те се озлобиха и му поднесоха да пие отрова. Но милостивия Бог, който е казал: „Ако и да изпиете нещо смъртоносно, не ще ни повреди”, избави и него и го възвърна в отечеството му напълно здрав.

ОТШЕЛНИЧЕСТВО

Наскоро след като се върна от земята на сарацините, Константин се отрече от този свят и се усамоти в едно място на тишина и спокойствие, като заживя в непрестанно вътрешно вгълбяване. Той раздаде всичко, което имаше, на сиромасите, без да остави нищо за утрешния ден, като се надяваше на Бога, който се грижи за всички. В един празничен ден, когато слугата му се оплакваше, че нямат нищо за ядене в такъв свят ден, той му рече: „Този, който нахрани някога израилтяните в пустинята, Той ще даде и на нас храна. Но докато чакаме божията помощ, иди и повикай поне 5 души бедни хора.” И когато беше време за обяд, дойде неочаквано един човек, който донесе товар с много ядене и 10 жълтици. И Константин въздаде хвала на Бога за всичко това. След това отиде той на Олимп ²⁾ при своя брат Методий, и остана там, като се молеше непрестанно и беседваше само с книгите.

1) Арабите

2) Това е планината Олимп в Мала Азия, Опсиканската област край Мраморно море, а не Олимп в Гърция. Тук през 9 – 10 в. е кипял усилен монашески живот.

МИСИЯ ПРИ ХАЗАРИТЕ

При царя пристигнаха пратеници от хазарите, които казаха: „Още от старо време ние знаем единия Бог, и му се кланяме на изток, но пазим още и някои наши срамни обичаи. Евреите ни учат да приемем тяхната вяра, а сарацините ни теглят на друга страна, като обещаваат мир и предлагат много дарове, казвайки: „Нашата вяра е най-добрата измежду тия на всички народи.“ Заради това, като държим на старата дружба и обич, пращаме ви посланици, защото сте голям народ и владееете царство по Божия воля. И, като искаме вашия съвет, молим ви да ни изпратите някой учен мъж, който, като обори евреите и сарацините, да ни опъти, за да прегърнем вашата вяра.” Тогава царят потърси философа и като го намери, обясни му молбата на хазарите и му рече: „Философе, иди при тия хора и ги просвети относно светата Троица, с нейната помощ, защото никой друг не може да направи това успешно като теб.” А той му отговори: „Ако заповядаш, Господарю, на тази работа ще отида с радост пеш и бос без нищо, което Господ не позволяваше на учениците си да носят.” Царят отговори: „Добре говориш, но ако ти би искал да направиш това за себе си. Но понеже аз те пращам, като познаваш царската власт и чест, иди с почит и царска помощ.”

Той веднага тръгна и като пристигна в Херсон 1) изучи тук еврейския език и книжнина, като преведе осемте части на граматиката и с това още повече разшири своите знания. Тук живееше някой си самарянин 2) който идваше при него и спореше. Той донесе самарянски книги и му ги показваше. Като ги измоли от него, философът се затвори вкъщи и се отдаде на молитва. И като прие от Бога просвещение, почна да чете книгите свободно. Като видя това, самарянинът извика със силен глас и рече: „Наистина, които вярват в Христа, скоро приемат Светия Дух и благодат на Бога. Веднага след това син му се покръсти, а след него и сам той.”

Тук Константин намери евангелие и псалтир на руски език, а също и човек, който говори на този език. И като беседваше с него, научи и този нов език, сравняваше го със своя език и като раздели гласните от съгласните, започна да чете и да говори на него. И мнозина се чудеха, като хвалеха Бога.

НАМИРАНЕ МОЩИТЕ НА СВ. КЛИМЕНТ

Като чу, че св. Климент 3) още лежи в морето, Константин се помоли, като каза: „Вярвам в Бога и се надявам на св. Климента, че ще намеря мощите му и ще ги изнеса из морето.” Като убеди архиепископа, заедно с цялото духовенство и много благочестиви мъже се качиха на кораб и отидоха на мястото, дето е бил удавен Св. Климент. Когато пристигнаха на брега, морето утихна и те започнаха да копаят, пеейки псалми. Тутакси се разнесе силно благоухание, като че ли из много кадилници. След това се явиха светите мощи, и, като ги прибраха, всички, с голяма чест и слава, ги отнесоха в града, както всичко това е описано

1) В Южна Русия, тогава е била византийско владение.

2) От Самария, в Палестина.

3) Климент I. е бил папа, удавен мъченически в морето в 100 г. през времето на императора Траян.

в неговото „Обретение” 1).

ПРИ ХАЗАРИТЕ

По това време хазарският военачалник дойде с войска и обсади християнския град. Като узна това философът, не се бави никак, а веднага отиде при него. Той беседва с него и, като му приведе поучителни слова, укроти го. След това хазарският военачалник си отиде, без да причини никаква вреда на гражданите, като обеща, че ще се покръсти, а философът се върна назад.

А когато се молеше в първия час на утрото, нападнаха го угри (унгарци), които викаха и виеха като вълци и искаха да го убият. Но той не се уплаши, нито прекъсна молитвата си, а само казваше: „Господи помилуй”, защото беше вече свършил службата. Те, като го видяха, по Божие повеление се укротиха и почнаха да му се кланят. И като чува поучителни думи от устата му, пуснаха го свободно с цялата си свита.

След всичко това Константин се качи на един кораб и тръгна за хазарската земя, намираща се между Меотското езеро (Азовско море) и Каспийските врати на Кавказките планини. Хазарите изпратиха срещу него един лукав и хитър човек, който поведе разговор с него и му каза: „Защо вие имате лошия обичай да поставяте на едно място цар от друго място и от друг род? Ние поставяме все от стария род.” Философът му рече: „Защото и Бог, вместо Саула, който не правеше никакво добро, избра Давида, който му служеше, заедно с целия си род.” Онзи го запита пак: „Защо вие говорите всичко, като го извличате от книгите? Ние пък обратно, като че ли сме погълнали всичката мъдрост и я изнасяме из гърдите си, без да се гордеем с Писанието, както вий.” Философът му рече: „Ще ти отговоря: Ако те срещне гол човек и ти каже, че има много дрехи и злато, ще му повярваш ли, като го видиш гол?” – Не! – отговори той. А философът му рече: „Същото нещо ти казвам и аз. А ако си погълнал всичката мъдрост, то кажи ми колко са родовете до Мойсея и кой род колко години е живял?” Като не можа да му отговори, другият млъкна.

1) Константин е написал книгата „Обретение” (намиране мощите на св. Климента), в която подробно описва как те са били намерени по гореспоменатия чуден и необясним за човешкия разум начин. Както тук, така и навсякъде в историята на човечеството, се срещат изобилно подобни случаи на необясними, но действителни „чудеса”, които историците-материалисти или отминават мълком, не можейки да ги включат в сферата на своите познания и разбирания за живота или пък се справят лесно с тях, отдавайки ги на измама или на суеверие.

Когато пристигнаха при хазарите и шяха да седнат на обяд у кагана, запитаха го: „Какъв е твоя чин, та да те поставим според достойнството ти?” Той каза: „Аз имах много велик и славен дядо, който беше близко до царя. Но когато той доброволно отхвърли дадената му чест, той бе изгонен, и, като дойде на чужда земя, осиромаша и там ме роди. Аз търсих много старата дядова чест, но не можах да я намеря, защото моят дядо е Адам.”¹⁾ Като чуха това, хазарите казаха: „Достойно и право говориш, гостенино.” Оттогава вече почнаха да му отдават по-голяма почит.

Каганът взе чашата и рече: „Да пием в името на единствения Бог, който създаде всички твари.” Философът тогава взе чашата и каза: „Пия в името на единствения Бог, и на неговото Слово, чрез което се сътвориха всички твари и се утвърдиха небесата; и на животворния Дух, от когото всичко черпи сила.” А каганът го запита: „Всички говорим еднакво за Него, но различно го разбираме: вие славите Троицата, а ние единния Бог, като се придържаме в книгите. Философът рече: „Книгите говорят за Словото и Духа. Ако някой те почита, а не почита твоето слово и твой дух, а друг почита и трите, то кой от двамата те почита повече?” – Който почита и трите – отговори каганът. Тогава философът му каза: „Затова и ние повече вършим, като говорим с примери и изучаваме пророците. Защото пророк Исая казва: „Чуй ме, Якове и Израилю, когото аз зова: Аз съм първият и последният; сега ме провади Господ и неговият дух.”

СПОРОВЕ С ЕВРЕИТЕ

Евреите, които бяха близо до него, го запитаха: „Кажни ни, как една жена може да вмести Бога в утробата си, когато тя не може дори да го погледне, нежели да го роди?” Философът, като посочи с пръст към кагана и първия му съветник, рече: „Ако някой каже, че първият съветник не може да замести кагана, а последният слуга може и да го замести и чест да му отдаде, то кажете ми, умен ли е той или глупав?” Те отговориха: „И много глупав даже.” Философът тогава прибави: „Кое от всичките видими творения на Бога стои най-високо?” – Човекът, отговориха те, защото е създаден по образ и подобие на Бога. И пак им отговори философът: „Щом е така, не са ли глупави онези, които казват, че Бог не може да се вмести в човека, когато Той се вмести и в къпина, и в облак, и в буря, и в дим, както се явяваше на Мойсея и на Якова? И как може болният да лекува болните? И кои би могъл да обнови отиващия към гибел човешки род, ако не сам Бог? Отговорете ми: Ако лекарят иска да сложи пластир на болния, върху дърво или върху камък ще го постави? И това ще може ли да ползува болния? И защо Мойсей каза в молитвата си: „Милостивий Боже, не ни се явявай в каменен гръм или в тръбен глас, но всели се в нашата утроба, за да отнемеш греховете ни.” Така говори Акила.²⁾

1) Тук Константин говори не за себе си като личност, а общо за човечество, което е изгубило първата чест – т.е. идеалните условия за живот в „Земния рай”, след като се е отклонило от пътя на своето правилно развитие и е тръгнало по пътя на греха.

2) Еврейски учен, живял във II-ри век след Христа.

След това се разотидоха, като определиха ден, в който да продължат разглеждането на всички тия въпроси.

*

Като седна пак с кагана, философът каза: Аз съм единственият човек между вас без род и приятели. Ние ще се състезаваме за Бога, в ръцете на когото е всичко – и нашите сърца. Тези от вас, които са по-силни в словото, като ни разбират, нека казват: „Така е”, а като не разбират, нека запитват – ще им обясним.” А евреите отговориха и казаха: „И ние почитаме в писанието и буквата и духа. Но кажи ни: кой закон даде Бог най-напред на хората? Мойсеевия ли, или този, който вие поддържате?” Философът рече: „Затова ли питате, защото държите първия закон?” Те отговориха: „Да, защото първият трябва да се поддържа.” А философът каза: „Тогава, ако искате да държите първия закон, то откажете се завинаги от обрязването.” Те рекоха: „Какво искаш да кажеш с това?” А философът рече: „Кажете ми, но без да скривате, преди обрязването ли е даден първия закон или след обрязването?” Евреите отговориха: „Мислим че след обрязването”. А философът рече: „След падението на Адама, Бог не даде ли най-първо закона на Ноя, като го нарече завет? Защото Той му каза: „Ето, аз поставям завет с тебе, с твоето потомство и с цялата земя” и още: Яжте всичко, както и тревния зеленчук: което е под небесата, и което е на земята, и което е във водата, само месо с кръвта да не ядете” и: „Който пролее кръвта на човек, да се пролее и неговата.” Защо тогава говорите, че трябва да се поддържа първия закон?”

Евреите му отговориха: „Ние държим за първия Мойсеев закон: Бог не го е нарекъл закон, а завет, както и първата му заповед в рая. И към Авраама така е постъпил: нарекъл го е обрязание, а не закон, защото едно е закон, а друго – завет. Творецът е нарекъл тия неща различно.” На това философът отговори: „Сега аз ще ви докажа, че законът се нарича завет, според това, което Бог говори на Авраама: „Влагам моя закон във вашата плът, което ще бъде знамение между мене и тебе.” А на Еремия каза: „Послушай този завет и възгласи на юдовите мъже и на Ерусалимските жители, като им кажеш: „Така говори Господ Бог Израилев: „Проклет е човекът, който не слуша думите на този завет, които дадох на вашите бащи в деня, когато ги изведоха от египетската земя.” На това евреите отговориха: „Така и ние поддържаме, че законът се нарича и завет; и които държаха на Мойсеевия закон, всички угодиха на Бога. И ние, които се придържаме към него, се надяваме за същото, а вие, като въздигате друг закон, потъпквате Божия.”

Тогава философът рече: „И добре правим, защото ако Авраам не би се водил по обрязването, а би държал Ноевия завет, той не би се нарекъл Божи приятел; нито Мойсей, който след това написа закон, като остави първия. Също и ние по този закон се водим; и законите, които приехме от Бога, пазим, за да пребъде твърда Божията заповед. Защото Бог, давайки Ноевия завет, не му каза, че и други ще даде, но че през вековете ще пребивава в живата душа. Нито пък на Авраама каза, когато му даде обещанието, че ще даде и друг закон чрез Моисея. Но вие защо следвате стария закон, когато Бог извика чрез Иезекия: „Ще го премахна и друг закон ще ви дам.” А Иеремия казва: Ето, идат дни, говори Господ, и ще дам

на Юдовия дом и на Израилевия дом нов завет, не като завета, що дадох на вашите бащи, когато им поех ръката, за да ги изведе из Египетската земя, защото и те не запазиха завета ми и аз ги възненавидях. Ето моя завет, който завещавам на дома Израилев: След ония дни, казва Господ, ще вложа моя закон в помислите им и ще го напиша в сърцата им, и ще им бъде Бог и те ще ми бъдат народ.” И пак същият Еремия казва: Така говори Господ: Застанете на пътищата, та вижте, и попитайте за вечните Божии пътища – де е добрият път и вървете по него, и ще намерите покой за душите си. Но те рекоха: „Няма да идем.” Поставих над вас пазачи и казах: слушайте гласа на тръбата. Но те рекоха: „Не искаме да слушаме.” Заради това нека чуят народите и тези, които пасат стадата между тях.” И веднага: „Слушай, земя, ето аз ще докарам зло върху тези люде, което е плод на помислите им. Защото не послушаха думите ми, нито закона, но го отхвърлиха.” Не само с това ще ви докажа, че законът ще се измени, но и с много други доводи.

Тогава евреите му отговориха: „Всеки евреин знае, че това наистина ще бъде така, но още не е дошло времето за идването на Месия.” А философът им рече: „Защо се заблуждавате така, когато виждате че Иерусалим е разрушен и жертвите са престанали и че се е сбъднало вече всичко, което пророците са предrekli за вас? Малахия явно говори за вас: „Нямам благоволение към вас, казва Господ Вседържател; и няма да приема приношение от ръцете ви, защото от изток до запад името ми ще се слави между народите и на всяко място ще му принасят тамян и чиста жертва. Защото велико ще бъде името ми между народите, каза Господ Вседържател.” Евреите отговориха: „Това значи, че всички народи ще бъдат благословени заради нас и ще бъдат обрязани в Ерусалим.” А философът рече: „Нали Мойсей каза: „Ако слушате словото ми и изпълнявате закона ми, пределите ви ще се разпрострат от Червеното море до Филистимското, и от пустинята до реката Ефрат?” А ние, народите от семето Авраамово, произлезли от Йесеевия корен, ще бъдем благословени и ще се наречем упование на народите и светлина на цялата земя и на всичките острови. Пророците не трябват много за онзи закон (Мойсеевия) и за онова място (Ерусалим). Защото и Захарий каза: „Радвай се, дъще Сионова, ето, твоят цар иде при тебе, кротък, възседнал на осел.” И още: „Ще унищожи оръжието от Ефрема и конете на Ерусалим и ще възвести мир на народите, и властта му ще бъде от края на земята до края на вселената.” А Яков казва: „Не ще липсва княз от Юда, нито вожд от коляното му, докато не дойде Онзи, очакваният, който е надеждата на народите.” И тъй като всичко това вече се е сбъднало, то вие кого още чакате? Защото Данаил рече, научен от ангела: „Седемдесет седмици има до вожда Христа, което значи 490 години, докато се сбъдне видението и пророчеството.” А вий кое мислите да е желязното царство, за което говори Данаил?” Те отговориха: „Римското.” Философът ги запитва: „А кой е камъкът, който се откъсна от планината без помощта от човешка ръка?” – Помазаният – отговориха те и прибавиха: „Ако този, за когото говорят пророците и други неща, е вече дошъл, защо тогава римското царство се държи още?” Философът отговори: „То не се държи, преминало е вече, както и други царства, според както е казано, защото нашето царство не е римско, а Христово, както казва пророк Данаил: „И в ония дни Бог ще въздигне небесното царство, което никога

не ще изчезне: и царството му никога няма да бъде предадено в чужди ръце: то ще отслаби и ще съкруши всички царства, и ще остане во веки веков.” Не е ли християнско царството, наречено с Неговото име? Римляните пък тачеха идолите. Сега обаче, ту от един, ту от други народ царуват в Христовото име, както казва и Исая: „Ще оставите името си за проклятие на моите избрани. Защото Господ ще ви погуби, а истинските си служители ще нарече с ново име, което ще бъде благословено по цялата земя; защото те благославят истинския Бог и които се кълнат в земята, кълнат се в небесния Бог.”

Не се ли изпълниха предсказанията на всички пророци, които говориха за Христа? Исая така разказва за раждането му от девица: „Ето, девицата ще зачене и ще роди син и ще го нарекат Емануил, което значи „Бог е с нас.” А Михей казва: „И ти Витлееме, земьо Юдова, никак не си най-малък измежду войводствата Юдови, защото из тебе ще излезе Вожд, който ще пази моя народ, потеклото на когото е от началото на човечеството; затова той ще ги изостави до времето на онази, която ще го роди.”

Юдеите пък рекоха: „Ние сме от благословеното семе на Сима, благословено от нашия баща Ной, а вие не сте.” Като им обясни и това, Константин рече: „Благословието на вашия Баща не е нищо друго, освен хвала на Бога и до Него нищо друго не ще достигне. Защото Ной е казал: Благословен да бъде Господ Бог Симов, а за Яфета, от когото ние произхождаме, каза: „Да умножи Бог Яфета и да се насели в симовите земи.” И като им привеждаше още от пророците и от други книги, не ги остави, докато не рекоха сами: „Така е, както ти казваш.”

След това обаче пак го запитаха: „Защо вие, които имате упование върху човека, мислите, че ще бъдете благословени, когато Писанието проклина това?” Философът отговори: „Проклет ли е Давид, или благословен?” Те казаха: „Много благословен.” Философът тогава каза: „И ние се уповаваме на Този, на когото се уповава и той. За него говори в псалмите: „Човек в мир с мене, комуто се уповавах.” Този човек е Христос. А който уповава на обикновен човек, то и ние го считаме проклет.”

Тогава евреите намериха друг въпрос, като му казаха: „Защо вие, християните, отхвърляте обрязването, когато Христос не го отхвърли, а го изпълни според закона?” Философът отговори: „Бог рече на Аврама изпърво: „Ето, това ще бъде знамение помежду ни.” И то, обрязването се извършваше от тогава до Исуса, но като дойде Исус, той не го премахна, а го замени с кръщението.” И после пак го запитаха: „Защо вие мислите че служите на Бога, когато се кланяте на идоли?” Философът отговори: „Първом се научете да различавате, що е икона и що е идол. И като разберете това, не нападайте християните, защото във вашия език има 10 имена за този образ. Но ще ви запитам и аз. Какво донесе Мойсей от планината – образа на скиннията ли, която видя там, или пък направи, с помощта на изкуството, подобен образ от дърво и кожа и постави на него изображения на херувими? Понеже тъй го направи, да речем ли, поради това, че се кланяте и отдавате почит на дървото и на кожата, а не на Бога, който е дал на Мойсея подобен образ? Същото се отнася и до Соломоновия храм, защото и в него имаше много образи на херувими, на ангели и други изображения. Така и ние, християните, като правим образи на тия, които служат на Бога, отдаваме им чест, като отхвърляме демонските образи.”

От многото, което философът е написал или казал, ние изложихме наратко само една малка част, колкото да не се забравя. А който иска да изучи неговите беседи в пълния им вид, нека подири оригиналите, както те са преведени от нашия учител архиепископ Методий, който ги разделя на осем части, и в тях ще види силата на даденото му от Бога слово, което като горещ пламък поразява противниците.

Хазарският каган, като изслуша заедно със съветниците си тия сладки и достойни слова, рече му: „Ти си изпратен тук от Бога за наша поука. И като си научил от Него всичко, ти ни разказа по ред и ни нахрани донаситата с медените слова на свещените книги. Ние сме неуки хора, но вярваме, че ти си изпратен от Бога. Ако искаш още повече да опътиш нашите души, обяснявай ни занаят с притчи подред всичко, което ще те питаме. След тия думи се разотидоха да си починат.”

На другия ден като се събраха пак, хазарите му рекоха: „Кажете ни, почтений мъжо, с притчи и разсъждения, коя вяра е най-добра от всички?” А философът им отговори: „Имаше в една земя един мъж и една жена, които бяха много почитани от техния цар. Но когато те съгрешиха, царят ги изгони от земята си. Те живяха дълги години в немотия и народиха през това време много деца. Когато поотраснаха, децата се събраха и направиха съвещание по кой начин биха могли да достигнат до първото положение. Тогава едното изказа едно мнение, другото – друго и третото пак друго. Кое мнение трябва да се възприеме? Нали най-доброто?”

Другите отговориха: „Защо ни задаваш този въпрос? Явно е, че всеки смята своя съвет по-добър от съветите на другите. Защото юдеите смятат своята вяра за най-добра, сарацините – своята и другите също. Сега ти ни обясни, коя от тия вери е най-добра. Философът тогава им рече: „Златото и среброто се изпитват чрез огъня, а човек отделя истината от лъжата с помощта на ума си. Кажете ми: от какво произлезе първото падение на човека? Не е ли от яденето на забранения плод и от пожеланието да бъдем равни на Божеството? Те казаха: Така е. А философът продължи: „Ако някой е заболял, защото е ял много мед и е пил студена вода, и дойде някой лекар и му каже: „Ще оздравееш, като ядеш още много мед и като пиеш още студена вода и като застанеш гол на студа,” а друг му каже противното: че ще оздравееш като пиеш горчиво и като се затопли, то кой от тия двама лекари лекува по-изкусно?” Всички отговориха: „Този, който дава противоположни лекарства, защото желанията на плътта трябва да се умъртвяват с горчивината на този живот и гордостта трябва да се умъртвява със смирение. Всяка болест трябва да се лекува с противното лекарство, защото и ние казваме, че дървото, което изпървом пусне тръни, после дава сладък плод.” Философът им рече: „Добре казахте. Защото христовият закон отначало проявява суровостта на Божествения живот, но после принася стократно сладък плод във вечните жилища.”

Един от съветниците, като познаваше добре сарацинската злоба, запита философа: „Кажете ми, гостенино, защо вие не почитате Мохамеда? Защото той в своите книги със силни думи е похвалил Христа, като е казал: „От девица, сестра на Мойсея, се е родил велик пророк, който е възкресявал мъртви и е лекувал всякакви болести с велика сила.” Философът му отговори: „Нека ни съди

каганът. Но кажи ми: Ако Мохамед е пророк, тогава как ще вярваме на Данаила, който е казал, че всяко видение и пророчество ще бъде до Христа?” Тогава мнозина казаха: „Това, което е казал Данаил, с Божия дух го е казал. А за Мохамеда пък всички знаем, че е лъжец и пагубник на общото спасение и че най-добрите си заблуждения е измислил за зло и съблазън.” Тогава първият съветник каза на приятелите на сарацините: „С Божия помощ гостът повали цялата еврейска гордост, а вашата отхвърли на другия бряг на реката като нечиста, а на всички останали рече: Както Бог е дал на християнския цар съвършена мъдрост и власт над всички народи, така също им е дал и най-добрата вяра и без нея никой не може да влезе в живота вечен. Слава на Бога во веки!” И всички рекоха: „Амин.”

Тогава, просълзен, философът се обърна към всички: „Братя и сестри, приятели и чада, ето че Бог даде разяснение и достоен отговор на всичко. Ако ли има още някой да спори, то нека се изкаже, за да обори или да бъде оборен. Който приеме това, да се кръсти в името на Света Троица, а пък който не иска, аз не съм виновен за греха му и той ще разбере в съдния ден, когато Вечният седне да съди всички народи.” Отговориха му: „Ние не сме врагове на себе си, затова съветваме всички – нека всеки доброволно да се покръсти от днес нататък. А който продължи да се кланя на запад, или се моли като евреите, или изповядва сарацинската вяра, скоро ще приеме смърт от нас.” След това всички се разотидоха с радост и от тях се покръстиха двеста души, като се отказаха от езическите мерзости и незаконни женитби. А каганът изпрати на царя такава писмо: „Господарю, изпратил си ни такъв мъж, който ни разкри със слово самата същина на християнската вяра, заповядахме да се кръщават доброволно, като смятаме и ние да направим същото. Ние всички сме другари и приятели на твоето царство и сме готови да ти служим, където стане нужда.”

Като изпращаше философа, каганът му предложи много подаръци, но той не ги прие, като казваше: „Ако имаш тук гръцки пленници, дай ми тях – това ще ми бъде най-големият подарък.” Тогава събраха до 200 души пленници и като му ги дадоха, той замина радостен.

През време на пътуването дойдоха до пусти безводни места, и не можеха вече да понесат жаждата. В едно блато намериха малко вода, но не можаха да пият от нея, защото беше горчива като жлъч. Когато се разпръснаха всички да търсят вода, философът каза на Методия, своя брат: „Не мога повече да търпя жаждата, нека да налеем от тази вода, защото Този, който превърна по-преди горчивата вода на евреите в сладка, той ще утеши и нас.” Като грабнаха от водата, намериха я сладка и студена като медовина. И като пиха, прославяха Бога, който направи това на своите раби.

Когато стигнаха в Херсон, като вечеряха с архиепископа, философът му каза: „Благослови ме, отче, както баща ми би ме благословил.” Като го запитаха някои отделно, защо направи това, философът отговори: Истина ви казвам, че още утре ще ни остави и ще отиде при Господа. Така и стана – думите му се сбъднаха.

У Фулския народ имаше един голям дъб, който беше сраснал с череша. Наричаха го с името Александър и под него извършваха различни служби. На жени не позволяваха да пристъпят към него и да вземат участие в обредите, които се извършваха там. Философът отиде при тях и им каза следното: „Ако гърците,

които се кланяха на земята и на небето, отидоха във вечния огън, макар че се кланяха на такива велики и добри неща, то как вие ще избегнете вечния огън, като се кланяте на такава нищожна вещ, на едно дърво, което е предназначено за огъня?” Тогава те му отговориха: „Ние не вършим това от днес, но сме го приели от бащите си. Дъбът изпълнява всичките наши желания и най-вече ни изпраща дъжд. И как ние да направим това, което досега никой от нас не е дръзнал нито на сън да помисли – да унищожим дъба? Ако някой се осмели да направи това, веднага ще умре и не ще видим дъжд до края на живота си.” А философът им каза: „Бог говори за вас в Писанието, а вие защо се отказвате от него? Защото Исая от името Господне каза: „Ще събера всички племена и всички народи: и ще дойдат и ще видят моята слава и ще им дам знамение, и ще изпратя от тях спасение на народите – в Тарес, и във Фул, и в Луд, и в Мосох, в Павел и в Елада и в далечните острови, които не са чували името ми; и ще възвестят славата ми между народите, говори Господ Вседържател.” А Иеремия казва: „Ето, аз ще пратя рибари и ловци много, и ще ви изловят из хълмовете и из скалите.” Познайте Бога, братя, който ви създаде. Ето Евангелието на новия Божи завет, в което сте се кръстили.” С такива думи като ги предума, заповяда им да отсекаат и изгорят дървото.

Старейшината им, като се поклони, дойде и целуна Евангелието; същото сториха и другите. И като взеха бели свещи от философа, отидоха при дървото като пееха. И като взе брадвата, философът удари 33 пъти дървото и заповяда на всички да секат, да го изкоренят и изгорят. Още през същата нощ Бог изпрати дъжд и всички се развеселиха и възхваляха Бога.

След всичко това философът се върна в Цариград и отседна в църквата на светите апостоли и живееше тихо и скромно, като се молеше на Бога.

В църквата Света София имаше една чаша от скъпоценен камък, направен още от цар Соломона. На нея имаше надписи с еврейски и самарянски букви, които никой не можеше да прочете и изтълкува. Като взе чашата философът прочете надписите и ги обясни. Първият надпис беше: „Чашо моя, чашо моя, пророкувай докато изгрее звездата. Бъди за питие на Господа, който бди нощем.” Вторият надпис гласеше: „Направена от друго дърво за вкусване от Господа. Пий и се упий с радост и кажи: Алилуйя.” И най-сетне третият надпис: „Ето князът и целият събор ще види славата му и цар Давид wśród него.” А след това беше написано числото 909. Ката пресметна, философът намери, че от дванадесетата година на Соломоновото царуване до Рождество Христово има 909 години. А това е пророчество за Христа.

МИСИЯ В МОРАВИЯ

Когато философът се радваше в Бога, яви се друга работа, не по-малка от първата. Защото моравският княз Ростислав, упътен от Бога, се посъветва със своите князе и с моравците и изпрати пратеници до цар Михаила, които казаха: „След като нашият народ отхвърли езичеството, ние до днес нямаме един учител, който на наш език да ни обясни истинската християнска вяра, та като видят и другите народи това, да ни последват. Затова, господарю, изпрати ти ни такъв епископ и учител, защото винаги от вашата земя излиза добър закон за всичките страни.” Тогава царят събра съвет, като призова и Константина философа и го накара да изслуша тази реч, и каза му: „Зная, че си уморен, философе, но ти трябва да отидеш там, защото тая работа никой друг не може да свърши така, както тебе.” Философът отговори: „Макар да съм изморен и с болно тяло, с радост ще отида там, ако имат букви на своя език.” Царят му каза: „Моят дядо, баща ми и много други са дирили, но не са открили, та как аз ще мога да открия това?” А философът рече: „Та кой може да напише разговор на вода или еретическото име да намери?” Отговори му пак царят и неговият вуйчо Варда: „Ако ти пожелаеш, то може би Бог ще ти даде и това, както дава и на всеки, който проси без да се съмнява и отваря на всички, които хлопат.”

Като си отиде от събранието, философът, според предишния си обичай, се отдаде на молитва заедно с другите си сътрудници. Бог чу молитвите на своя раб и му даде просветление и тутакси начена да съставя буквите на новата азбука и почна да пише на нея евангелската беседа: „В началото бе словото, и словото бе у Бога, и словото бе Бог” и т.н. Зарадва се царят и прослави Бога заедно със своите съветници. И изпрати Константина с много подаръци, като написа на Ростислава следното послание:

„Бог, който иска от всички да познаят истината, и да вървят по пътя на съвършенството, като видя твоята вяра и подвиг, откри нам букви за вашия език, каквито по-рано не сте имали, та и вие да се причислите към народите, които славят Бога на своя собствен език. Затова ти изпрацам този мъж, на когото ги яви Бог, човек достоен и благоверен, много учен и философ. И затова приеми сега този дар, по-добър и по-почтен от злато и от сребро и от всякакво нетрайно богатство. Залови се с него бързо да утвърдиш работата и от все сърце подири Бога. Но и общото спасение не пренебрегвай, но подтикни всички да се не лентя, а да тръгнат по правия път, та и ти с твоя пример като ги приобщиш с Бога, да приемеш наградата си и в този век и в бъдещия за всички тия души, които ще повярват в нашия Бог – Христос, като оставиш спомена си отсега и завинаги в бъдните поколения, подобно на великия цар Константин.”

КИРИЛ И МЕТОДИЙ В МОРАВИЯ

Когато Константин дойде в Моравия, Ростислав го прие с големи почести, и като събра ученици, даде му да ги учи. В кратко време той преведе целия църковен ред и ги запозна с утринната служба, с часовете, вечернята, малката вечерня и литургията. И тогава, според думите на пророка Исаия, ушите на глухите се отвориха да чуят евангелското слово и гъгнивите проговориха ясно. И Бог се зарадва за това, а дяволът се посрами.

Когато Божието учение почна да се разпространява, злият завистник, проклетият дявол не понесе това добро, но като влезе в мнозина, почна да ги смущава, казвайки им: „Не се слави Бог по този начин. Ако това беше угодно нему, той щеше още от начало да нареди тъй, че и тия хора, славяните, да служат на Бога, пишейки и четейки със своя собствена азбука. Но той е избрал само три езика: еврейски, гръцки и латински, на които подобава да славим Бога.” Тези, които говореха така, бяха съмишленици на римската църква: архиереи, свещеници и ученици. След като се бори с тях както Давид с неприятелите и ги победи със словото на Писанието, нарече ги триезичници и пилатовци, защото Пилат беше написал на тия три езика надписа върху христовия кръст. И те не говореха само това, но вършеха и други безчестия, като казваха, че под земята живеели хора с големи глави, че всяка гад е творение на дявола, че ако някой убие змия, с това му се опрощават девет гряха и че ако някой убие човек, три месеца да пие с дървена чаша, като не се докосва до стъклена. Освен това те не забраняваха да се извършват жертвоприношения по стария обичай и да се извършват незаконни женитби.

Като изсече като тръне всичките тези заблуждения, запали ги със словесния огън, казвайки: „Така казва пророкът по този въпрос: „Принеси Богу жертва за похвала и отдай на Всевишния това, което си обещал. Жената на младостта си не напускай, защото ако я напуснеш, след като си я възненавидял, безчестие ще покрие твоята похот, говори Господ Вседържател. Затова пазете духа си и никой от вас да не напуска жената на своята младост. И ето, направихте това, което аз възненавидях: защото Бог свидетелства между тебе и жената на младостта ти, която си оставил. А тя е твоя другарка и законна жена.” И в Евангелието Господ казва: „Чули сте, че е речено на древните: не прелюбодействуй; но аз ви казвам, че всеки който погледне на жена с пожелание, е прелюбодействувал вече с нея в сърцето си.” И още: „Казвам ви, че който напусне жена си, освен по прелюбодеяние, прави я да прелюбодействува и който се жени за напуснатата, прелюбодействува.” И апостолът рече: „Кое то Бог е съчетал, човек да не разлъчва.”

В ПАНОНИЯ

Като прекара 40 месеца в Моравия, философът отиде да посети учениците си. По пътя го спря панонският княз Коцел и като възлюби с голяма обич славянските книги и пожела да ги изучи, даде му до 50 ученика, да се учат на тях. И като му отдаде голяма почит, изпроводи го по нататък. И не взе нито от Коцеля, нито от Ростислава ни злато, ни сребро, ни други неща, защото проповядваше Евангелието безплатно, но само изпроси от двамата 900 пленници и ги освободи.

ВЪВ ВЕНЕЦИЯ

Когато философът беше във Венеция, против него се събраха епископи, калугери и попове, като врани на сокол и подигнаха обвиненията на триезичната ерес, казвайки: „Човече, кажи ни защо ти си направил книги за славяните и проповядваш на тях, когато никой друг преди тебе не ги е признавал: нито апостолите, нито римският папа, нито Григорий Богослов, нито Иероним или Августин? Ние знаем само три езика, на които подобава да хвалим Бога с книгите: еврейският, гръцкият и латинският.”

Философът им отговори: „Не изпраща ли Бог дъжд еднакво за всички? А слънцето не свети ли също така навсякъде? И не дишаме ли всички един и същ въздух? И как вие не се срамувате като признавате само три езика, а всички други племена и народи заставяте да останат завинаги слепи и глухи? Кажете ми, Бога ли смятате за безсилен, че да не може да направи това, или пък го мислите завистлив, та да го недопустне? Ние знаем много народи, които имат книжнина и които славят Бога всеки на своя собствен език. Известни ни са следните: арменци, перси, авазги, ивери, сугди, готи, авари, тирси, хазари, араби, египтяни, сири и много други. Ако ли не искате да разберете от това, то поне от Писанието познайте Божията воля. Защото Давид се провиква: „Пейте Господу, цяла земя, пейте Господу песен нова!” И пак: „Възкликнете Господу, цяла земя, пейте, и радвайте се и възпейте! А на друго място: „Хвалете Бога всички народи, и похвалете го всички люде, всяко дихание да слави Господа.” В Евангелието пък е писано: „И всички, които го приеха, даде им власт да бъдат чада Божии.” И пак там: „И не само за тях се моля, но и за онези, които чрез тяхното слово ще повярват в мене, за да бъдат всички едно, както ти, Отче, си в мене, а аз в Тебе, да бъдат и те в нас едно.” А Матей рече: „Даде ми се всяка власт на небето и на земята. Идете, прочие, и научете всички народи и кръщавайте ги в името на Отца и Сина и Светаго Духа и учете да пазят всичко, що съм ви заповядал. И ето, аз съм при вас през всичките дни до скончанието на века. Амин.” И Марко: „Идете по целия свят и проповядвайте Евангелието на всяка твар. Който повярва и се кръсти, спасен ще бъде.” И като им говори още много с тези думи и с други по-силни, посрами ги и си замина.

В РИМ

Като узна за Константин, римският папа изпрати хора да го повикат. И когато той влизаше в Рим, папа Адриан, с много граждани, носещи свеци, излязоха да го посрещнат, понеже той носеше със себе си мощите на Свети Климента, мъченик и папа римски. И тук Бог направи преславни чудеса: защото мнозина, които бяха болни, се излекуваха и пленниците, които се обърнаха към Христа и Св. Климента, бяха освободени.

Папата прие славянските книги и като ги освети, остави ги в църквата Св. Мария, която се нарича Фатан и отслужи над тях Света литургия. След това папата заповяда на двама епископи, Формоза и Гаудерих, да посветят славянските ученици. И щом се осветиха, веднага отслужиха литургия на славянски език в църквата на Св. Апостол Петър.

На другия ден служиха в църквата Света Петрония, а на третия ден – в църквата на Св. Андрея. И от там отидоха и служиха в църквата на великия вселенски учител апостол Павел. И цялата нощ служиха, като славословеха Господа на славянски, а на сутринта отслужиха пак литургия на светия му гроб, подпомагани от епископ Арсения, един от седемте епископи и от библиотекаря Анастасия.

Философът не престава да въздава достойна хвала на Господа заедно със своите ученици. А римляните постоянно идваха при него и го разпитваха за всичко и по няколко пъти им разясняваше това, което питаха. При него дойде също така един еврейн, който се препираше с него и веднъж му каза: „Според изчислението на годините, още не е дошъл Христос, за когото пророците казват, че ще се роди от девица.” Като пресметна всички години от Адама по родове, философът подробно му доказва, че Христос е вече дошъл и колко години има от тогава до сега. И като го научи така, изпрати го.

СМЪРТТА НА КИРИЛА

Много трудове и грижи прекара Константин, та отслабна и падна болен. И след като понася болестта си дълго време, веднъж, след като видя Божие видение, той почна да пее така: „За тези, които ми казаха: да влезем в дома Господен, духът ми се възвиси и сърцето ми се развесели.” И като облече чисти дрехи, така прекара целия този ден веселейки се и говорейки: „От сега аз вече не съм служител нито на царя, нито някому другиму, но само на Бога вседържателя: не бях, бидох и съм во веки, Амин.” На другия ден се облече в светия монашески образ и като прие светлина върху светлината, нарече си име Кирил. И в този монашески образ прекара 50 дни. И когато наближи часът да се упокои и да влезе във вечното жилище, простря ръцете си към Бога и със сълзи на очи прочете молитвата си, като казваше:

„Господи, Боже мой, който си създал всички ангелски чинове и невидими сили, който си разпрострял небето и утвърдил земята, който си привел от небитие към битие всичко, що съществува, който всякога изслушваш тези, които изпълняват волята ти, които се бояха от Тебе и пазеха заповедите ти, послушай моята молитва и запази вярното си стадо, което беше поверил на мене, недостойния и

неспособен твой раб. Избави го от безбожните и погански хули на тези, които го гонят. Погуби триезичната ерес и умножи църквата си, като обединиш всички в единомушие и създай съвършени люде, които да мислят еднакво за твоята истинска вяра и право изповедание и вдъхни в сърцата им словото на твоето усиноwienie. Защото твой дар е това, че си ни приел нас, недостойните, да проповядваме Евангелието на твоя Христос, отдавайки се на доброто дело и изпълнявайки твоята заповед. Които ми беше предал, пак на тебе ги предавам, като твои: нареди ги с твоята силна десница и ги запази с покрива на твоето крило, за да хвалят и прославят Твоето име – на Отца и Сина, и на светия Дух, Амин.”

И като целуна всички със света целувка, рече: „Благословен да бъде Бог, който не ни предаде като лов в зъбите на нашите невидими врагове, но разкъса тяхната мрежа и ни избави от погубел.”

И така почина в Господа на 42 годишна възраст, в 14 ден на месец февруарий, втори индикт, а от сътворението на света 6377 година (869).

А папата заповяда на всички гърци, които бяха в Рим, както и на римляните, които се бяха стекли със свещи, да пеят над него и да му отдадат почести, както биха отдали на самия папа. Така и направиха. А брат му Методий се обърна към папата, като му каза: „Майка ни ни е заклела, който от нас умре пръв, да бъде пренесен от другия в своя братски манастир и там да бъде погребан.” Папата заповяда да го положат в ковчег и да го заковат със железни гвоздеи и го държа така седем дена като го готвеше за път. Но римските епископи рекоха на папата: „Понеже Бог го е довел тука, след като е скитал по толкова други земи, и тук е приел душата му, нему, като на почтен мъж, тук подобава да бъде погребан.

А папата отговори: „Заради светостта и любовта му, като наруша римския обичай, ще го погребам в моята гробница, в църквата на свети апостола Петра.” Методий тогава му рече: „Понеже не ме послушахте и не ми го дадохте, ако обичате, нека да лежи в църквата на свети Климента, с когото е и дошъл.” И папата заповяда да стане така.

И когато отново се събраха всички да го изпроводят, епископите рекоха: „Нека отворим ковчегам, за да видим дали не е взето нещо от него.” Но макар да се мъчиха много да го отворят, по Божия воля не можах да отворят ковчегам. И така го положиха в гроба, от дясната страна на олтаря, в църквата на свети Климента, гдето почнаха да стават много чудеса, а римляните, като видяха това, още повече се привързаха към неговата святост и почит. И като поставиха образа му над гроба, денем и нощем почнаха да палят свещи, като хвалеха Бога, който така прославя тези, които го славят. Защото негова е славата и честта и поклонението, во веки, Амин.

ЖИТИЕ НА МЕТОДИЙ

Помен и житие на нашия блажен отец и учител **Методий, Епископ Моравски.**

УВОД

Благият и всемогъщ Бог, който е сътворил от небитие в битие всичко видимо и невидимо и го е украсил с всяка красота, която като наблюдаваме и като размишляваме за нея, можем постепенно да разберем и да познаем поне отчасти величието на Този, който е създал всичко това, защото от величието и красотата на делата се съди за техния създател. Него ангелите възпяват с трисвет глас и всички правоверни славим в Светата Троица, сиреч в Отца и Сина и в Светия Дух, което значи три същества, или три лица в едно божество. Защото преди всякакво число и време и година, над всякакъв ум и с непълтска помисъл, Отец роди Сина, както казва премъдростта: „Роди ме преди всичко видимо”, а в Евангелието казва с пречистите си уста самото слово, възплътило се в последните времена заради нашето спасение: „Аз живея в Отца и Отец живее в мен.” От този Отец произхожда и Светия дух, както сам Синът казва с Божия глас: „Духът на истината, който от Отца изхожда.”

Този Бог е създал всяка твар, както говори Давид: „Чрез словото Господне небесата се затвърдиха, а чрез духът на устата им – цялото небесно войнство. Както Той рече, тъй стана; Той заповяда и създадох се.” Преди всичко Той сътвори човека, като взе от земята пръст, вдъхна му душа от себе си, и дарба да говори и свобода да влезе в рая, предавайки му мъдрата заповед, за да остане безсмъртен, ако я опази, а ако я престъпи, да умре по своя воля, а не по волята на Бога.

Дяволът като видя човека така почетен и на онова място, от което той падна поради гордостта си, накара го да престъпи Божията заповед. И Бог изгони човека от рая, осъждайки го на смърт. И оттогава дяволът започна да учи човека на зло и да съблазнява целия човешки род с безброй хитрости. Но, поради голямата си милост и любов, Бог не остави човека до край, а след някое време изпрати мъже, свои избраници, и яви делата им на хората, та, като им подражават, всички да се упътят към доброто.

Такъв беше Енох, който пръв се реши да произнесе името Господне, после, след като угоди на Бога, Енох се помина. Праведният Ной се намери посред своя род и избегна потопа в ковчег, за да се напълни отново земята с Божиите твари и да се разхубави. След разделянето на езиците, когато всички се бяха заблудили, Авраам позна Бога и се нарече негов приятел и получи обещание: „Чрез твоето семе ще бъдат благословени всички народи.” По подобие на Христа, Исак беше отведен на планината, за да бъде принесен в жертва. Яков погуби идолите и видя стълба от небето до земята, по която се качваха и слизаха Божиите ангели. И, благославяйки синовете си, предсказа идването на Христа. Йосиф, който бе изпратен от Бога, прехраня людето в Египет. Йов Авсидитейски, наречен от

писанието праведен, истинен и непорочен, след като премина през изкушението и го претърпя, биде благословен от Бога.

Мойсей с Аарона се нарече измежду Божиите служители Бог Фараонов и наказа Египет и изведе Божиите люде, напътван денем от светъл облак, а нощем от огнен стълб. И раздели на две Червеното море и преминаха като по сухо, а египтяните издави. А в безводната пустиня напои людете с вода и ги нахрани с ангелския хляб. И като говори с Бога лице с лице, защото на човека е възможно да говори с Бога, даде на людете закон написан с Божия пръст. Исус Навин, като воюва с неприятелите, раздели земята на Божиите люде. А съдиите също извършиха много победи. Самуил, като получи Божието благословение, помаза царя и го постави според Божието слово. Давид със смирение управлява людете и ги научи на Божиите песни. Соломон, като получи мъдрост от Бога, по-голяма от тази на другите люде, създаде с притчите си много мъдри съвети, макар че сам той не ги изпълни. Като изобличи човешката злоба с глад, като възкреси мъртвото дете и със словото си като извика от небето огън, който изгори мнозина, и с чуден огън изгори жертвите и избви недостойните свещеници, Илия възлезе на небето, като даде двоен дух на ученика си. А Елисей, като получи Божиата милост, направи велики чудеса.

Другите пророци, всеки на своето време, пророчествуваха за чудните неща, които ще станат.

След тях беше Йоан, великият посредник между Стария и Новия завет, който кръсти Христа и бе свидетел и проповедник на живите и на мъртвите. Светите апостоли Петър и Павел, заедно с другите Христови апостоли, преминаха като светкавица през целия път и осветлиха цялата земя. След тях мъчениците измиха с кръвта си нечистотата, а приемниците на Светите апостоли, като покръстиха царете, с много подвизи и труд събориха езичеството.

ЖИВОТ И ДЕЙНОСТ

След всички тези мъже, милостивият Бог, който желае всеки човек да бъде спасен и да познае истината в наше време и заради нашия народ, за който никой досега не се беше погрижил, въздигна във висок чин нашия учител, блаженный Методий, чиито добри дела и подвизи като сравняваме с тия на Божиите угодници, няма да се посраим. Защото на едни беше равен, от други, които бяха малцина, по-малък, а от трети бе по-голям, защото надмина хората на словото с дело, а тия на делото – със слово. Защото, като се уподоби на всички, служеше за пример на всички: в почитане Бога, в пазене на заповедите, в телесна чистота, в прилежни молитви и свети дела, в кротко и силно слово – кротко за християните, а силно за враговете – в гняв, смирение, любов, милост, в страсти и търпение, ставайки всичко за всички, за да придобие всички.

Както личеше по неговата външност, той не беше от нисък род, както по бащина, така и по майчина страна, но бе от твърде добър и знатен род, познат отдавна на Бога, на Царя, и на цялата Солунска област. Затова и риторите, които много го обичаха още от детинство, водеха с него сериозни беседи.

А когато царят узна за неговата проникателност, даде му да управлява една славянска област, като че ли предугаждаше, че той ще стане учител и пръв

архиепископ на славяните, та да свикне отрано на всички славянски обичаи и да ги обикне постепенно.

МОНАХ

Като прекара много години в тази област, и претърпя безбройно много неприятности в този живот, превърна стремежа си към земното в мисъл за небесното, защото не искаше да товари безсмъртната си душа с неща, които не траят вечно. И като намери време, напусна управителската длъжност, и отиде в Олимп, дето живеят светите отци, и като се подстрига, облече черни дрехи. И прекарваше в покорност, като изпълняваше напълно монашеския ред и изучаваше писанията.

Когато дойде времето царят да изпрати брата му, философа, при хазарите, той го взе със себе си да му помага, защото там имаше евреи, които много хулеха християнската вяра. Методий не отказа, а като му рече: „Готов съм да умра за християнската вяра”, отиде и служи като раб на по-малкия си брат, като му се подчиняваше във всичко. Той с молитва, а философът със слово надвиха евреите и ги посрамираха.

Когато царят и патриархът видяха добрия му подвиг в Божия път, почнаха да го предумват да го ръкоположат за архиепископ на почетно място, там дето имаше нужда от такъв. Но понеже той отказа, принудиха го да стане игумен на манастира наречен Полихрон, който имаше приход 24 крини злато и 70 души монаси.

КИРИЛ И МЕТОДИЙ В МОРАВИЯ

Случи се в ония дни, че моравският княз Ростислав и Светополк изпратиха пратеници от Моравия до цар Михаила, които казаха: „С Божия милост, здрави сме, но при нас дойдоха много учители, християни, от Влашко (Италия), гръцко и немско, които ни учат различно. А ние, славяните, сме прости люде и няма кой да ни упъти в истината и да ни посъветва разумно. Затова, добрий господарю, изпрати такъв мъж, който да ни покаже самата истина и да ни разтълкува смисъла на Писанието.” Тогава цар Михаил каза на Константин философа: „Философе, чуваш ли тази реч? Това никой друг не може да извърши освен тебе. Ще ти дам много дарове, и като вземеш брата си, игумена Методия, иди, защото вие сте солунци, а всички солунци говорят чисто по славянски.” Тогава те не посмяха да се откажат нито от Бога, нито от царя, според казаното от апостола Петра, който казва: „Бойте се от Бога, почитайте царя.”

Като изслушаха височайшата реч, двамата, заедно с други, които имаха същия дух, се отдадоха на молитва и тук Бог откри на философа славянското писмо, и тутакси като състави азбуката и приготви беседа, се отправи за Моравско, вземайки Методия със себе си. И пак почна със смирение и подчинение да служи на философа, и да поучава заедно с него. И като изминаха три години, върнаха се от Моравия, след като изучиха ученици.

ПРИ ПАПАТА В РИМ

Като узна, че има такива мъже, папа Николай изпрати за тях, желайки да ги види като ангели Божии. Той освети учението им, като положи славянското Евангелие в олтаря на църквата на св. апостол Петра и посвети Methodия в свещеническо звание. Тогава имаше мнозина, които хулеха славянските книги, като казваха: „Според надписа, който Пилат сложи на кръста Господен, на никой друг народ не е позволено да има своя азбука, освен на евреи, на гърци и на римляни.” Папата осъди тия люде, като ги нарече пилатяни и триезичници и ги прокле. И заповяда на един епископ, който беше привърженик на същата ерес, да ръкоположи трима от славянските ученици за свещеници и двама за четци.

ЗАВЕТА НА КИРИЛА

След много дни, кога философът щеше да отива на съд Божий, той каза на брата си Methodия: „Ето, братко, ние бяхме двама сътрудници, които оряха една бразда, и аз сега падам на нивата, свършвайки своите дни. Аз знам, че ти много обичаше планината (монастиря на планината Олимп), но недей оставя учението (проповедта), заради планината, защото чрез него ще се спасиш.”

УЧИТЕЛ В ПАНОНИЯ

Панонския княз Коцел, като изпрати пратеници при папата, поиска от него да му изпрати Methodия, нашия блажен учител. А папата каза: „Изпращам ви го за учител не само на тебе, но и на всички онези славянски области, от името на Бога и на светия апостол Петър, първия приемник на Христа и ключедържец на небесното царство.” И го изпрати, като написа това писмо:

Адриан, епископ и раб Божий, до Ростислава, Светополка и Коцеля. Слава на Бога във висините, а на земята мир, в човеците – благоволение. Чухме за вашите духовни дела и сега горещо жадуваме и се молим за вашето спасение. Бог е упътил вашите сърца, за да го търсите, и ви е показал, че не само с вяра, но и с добри дела може да се служи нему. Защото вяра без дела е мъртва и тези, които мислят че познават Бога, а с делата си го отричат, подлежат на осъждане. Защото не само от този свят престол искахте учител, но и от благоверния цар Михаила. Той ви изпрати блажения философ Кирила, докато ние не успяхме. Но те като узнаха, че вашите страни принадлежат на апостолския престол, не извършиха нищо противозаконно, но дойдоха при нас, като донесоха мощите на Свети Климента. Ние, като ги приехме с тройна радост, намислихме да изпратим във вашите земи нашия син Methodий, мъж съвършен по ум и правоверен, като го ръкоположихме заедно с негови ученици, за да ви учи както пожелахте, като ви тълкува на ваш език книгите на свещеното писание и целия църковен ред, заедно със Светата литургия и кръщението. Както философът Константин е почнал с Божията благодат и с молитвите на свети Климента, така също ако и друг може така достойно и правоверно да тълкува и учи, нека делото му бъде свето и благословено от Бога, от нас, и от цялата апостолска и католическа църква, за да можете по-скоро да навикнете да изпълнявате Божиите заповеди.

Спазвайте само този обичай: при литургията апостола и евангелието да се четат първо на латински, а след това на славянски, за да се изпълни словото на Писанието: „Всички езици да славят Господа”, и още: „всички езици да славят величието на Бога, както Светият Дух ги е научил.” Ако ли някои от събраните при вас свещенослужители, които дразнят слуха и се отвръщат от истината, започне иначе да ви поучава, като хули книгите на вашия език, то такъв да бъде не само отлъчен от църква, но и предаден на съд, докато се поправи. „Защото те са вълци, а не овце, и трябва да ги познаваме по плодовете им и да се пазим от тях.” А вий, възлюблени чада, слушайте Божието учение и не отхвърляйте църковното наставление, за да станете истински Божии поклонници, на нашия небесен Отец, заедно с всички светии. Амин.”

Коцел прие Методия с големи почести. И пак го изпрати при папата с 20 честни люде, за да го ръкоположи за епископ в Панония, на престола на Свети Андроника, апостол от седемдесетте ученици на апостола Павла. Така и стана.

СЪД И ЗАТВОР

След това старият враг, завистник на доброто и противник на истината подигна против Методия сърцето на врага на моравския крал, заедно с всички епископи, които му казаха: „В наша област учиш.” А той им каза: „Ако смятах, че е ваша, аз бих си отишъл, но тя е на Свети Петра. Затова пазете се като преминавате поради лакомство старите граници и забранявате Божието учение, въпреки Канона, да не би да си излеете мозъка, като искате да пробиете желязна стена с костен череп.” Те му отговориха: „Яростно говориш, но зло ще изпатиш.” А той им каза: „Аз говоря истината пред царе и не се срамувам, а вие вършете с мене каквото знаете. Защото аз не съм по-добър от тези, които, като са говорили истината, са били заставени да напуснат този живот с много мъки.”

След като той им говори много, без да могат те да му отвърнат, кралят рече изпод вежди: „Не измъчвайте моя Методий, защото вече се е изпотил като при пещ.” А той рече: „Да, господарю, веднъж някои срещнали един изпотен философ, и го запитали: Защо се потиш? А той им рекъл: С прости хора спорих.” При този отговор спорящите си отидоха, а Методия, след като го заточиха в Швабско, държаха го две години и половина затворен.

МЕТОДИЙ – МОРАВСКИ АРХИЕПИСКОП

Когато папата се научи, че Методий е затворен, изпрати клетва срещу всички кралеве епископи, като ги закле да не служат литургия, докато не освободят Методия и така те се принудиха да го пуснат, но казаха на Коцеля: „Ако държиш Методия при себе си, няма лесно да се отървеш от нас.” Но те не отърваха от съда на свети Петра: четирима от тези епископи умряха.¹⁾

1) Действително, четирима от преследващите Методия немски епископи и противници на славянската книжнина, а именно: Залцбургския, Пасауския и Фрайзингенския архиепископи и презвитер Рихбалд, са умрели по това време в течение на годините: 873, 874 и 875.

След това, обаче моравците, като разбраха, че немските свещеници, които живееха и служеха в Моравско, не им мислят доброто, но постоянно коват интриги против тях, дигнаха се, та ги изгониха от земята си. А на папата изпратиха следната молба: „Понеже нашите бащи приеха кръщение от свети Петра, то дай ни сега за наш учител и архиепископ Методия.” Папата веднага им го изпрати (в 873 г.). Като го посрещна тържествено с целия народ, княз Светополк му повери всички църкви и духовниците от цялата страна.

От този ден Божието учение започна много да се разпространява и духовниците се умножаваха по всички градове. Езичниците почнаха да вярват в истинския Бог и да се отказват от своите заблуди. С това заедно и моравската държава почна да се засилва и разширява и да побеждава успешно враговете си, както и сами моравците разказват.

ПРОРОЧЕСКАТА ДАРБА НА МЕТОДИЯ

Методий имаше и пророческа дарба, защото много от неговите предсказания са се сбъдвали. От тях ние ще разкажем само няколко.

Имаше един много силен езически княз, който живееше около Висла и често се подиграваше с християните и им правеше пакост. Методий изпрати при него пратеници да му кажат: „Сине, добре ще бъде да се покръстиш доброволно на своя земя, за да не става нужда да сториш това като пленник на чужда земя и тогава да си спомниш за мен.” Така и стана.

Друг път Светополк воюваше пак срещу езичниците, но нямаше никакъв успех. Когато наближи Петровден, Методий изпрати при Светополка пратеници да му кажат следното: „Ако ми обещаеш, че на Петровден ще присъстваш заедно с войнството си на литургията на свети Петра, то вярвам в Бог, че в скоро време ще предаде неприятелите ти в ръцете ти.” Така и стана.

Друг някой, голям богаташ и съветник, се ожени за една своя сродница. Методий много говори и много се стара, но не можа да ги раздели, защото други духовници, като ги ласкаеха заради богатството им, ги развращаха да държат на своето си, за да бъдат после отлъчени. А Методий им рече: „Ще дойде ден, когато тези ласкатели не ще могат да им помогнат, тогава и двамата ще си спомнят за моите думи, но ще бъде вече много късно.” И наистина, Бог ги изостави, и те бяха сполетени от такива беди, че, както казва Писанието, „и мястото им не се намери, но ги разсея както вихъра подига прах.”

И още много подобни предсказания направи Методий, като често ги разказваше пред други за поука.

НОВИ ПРЕСЛЕДВАНИЯ ОТ СТРАНА НА НЕМСКОТО ДУХОВЕНСТВО (882 г.)

Понеже старият враг и завистник на човешкия род, дявола, не искаше да търпи нищо добро, подобно на Датана и Авирона против Мойсея, той подигна против него някои духовници, които страдаха от йопатарската ерес и възвръщаха по-слабите от правия път.

Те казаха: „Нам Папата ни е дал власт да изгоним тогози и неговото учение от тука.” Тогава събраха всички моравци, за да им прочетат папското послание за неговото изгонване. Като изслушаха това, людете, както е присъщо на всички, се опечалиха много и скърбяха за такъв добър пастир и учител, с изключение на най-слабите, които ласкателството люшкаше, както вятъра – листите.

Но моравците поискаха да прочетат и сами папското писмо и тогава намериха в него написано: „Нашият брат Методий е свет и правоверен, и върши апостолски дела, и в неговите ръце са от Бога и от Апостолския престол всички славянски страни. Затова когото прокълне, проклет да бъде, и когото освети свет да бъде.”

И като се засрашиха, неговите противници се разпръснаха като мъгла.

МЕТОДИЙ В ЦАРИГРАД (882 г.)

Но злобата на неговите противници не спря дотук, затова те измислиха други козни, като казаха: „Царят (византийският император Василий), му се заканва много и ако го намери, няма да го остави жив.” Но и тук милосърдният Бог, като не искаше да се подиграе със своя служител, сложи в сърцето на царя добро намерение, тъй като „Сърцето на царя е в Божиите ръце.” Затова царят му изпрати писмо, в което казваше: „Честитий Отче, много желая да те видя, затова направи това добро и потруди се да дойдеш при нас, за да те видим докато си на тоя свят и да приемем твоята благословия.”

Методий веднага тръгна за Цариград, където царят го посрещна с голяма радост и почести и като похвали учението му, задържа от учениците му един свещеник и един дякон с книгите. Изпълни всичките му желания, които имаше, като не му отказа нищо и след като го прегърна и надари много, изпрати го славно до неговия престол. Същото направи и патриарха (Фотий).

А поради дявола, по всички пътища Методий изпадаше в много нещастия: в пустинята – между разбойници, по морето – в буйните вълни, по реките, пред неочаквани подводни скали, за да се изпълни за него апостолското слово: „Беди от разбойници, беди в морето, беди в реките, беди от лъжливи братя, в трудове и скитане, много пъти в бдения, много пъти в гладуване и жадуване” както и други скърби, които Апостолът споменава.

МЕТОДИЙ ПРЕВЕЖДА БОГОСЛУЖЕБНИТЕ КНИГИ

След това, като напусна всички световен шум и възложи на Бога скръбта си, като постави преди това двама свещеници за скорописци, той преведе за 6 месеца – като почна от месец март, до двадесет и шестия ден на месец октомврий – от гръцки на славянски, всички богослужбни книги, освен Макавеите. И като завърши, отдаде достойна хвала и слава на Бога, който му даде такава благодат и съдействие. И като възнесе тайните свети дарове, направи със своето духовенство помен за Свети Димитра. Защото по-рано той беше превел заедно с философа само Псалтира и Евангелието с Апостола, и с избрани църковни служби. Тогава преведе и Номоканона, сиреч законоправилата и отеческите книги.

ПРИ МАДЖАРСКИЯ КРАЛ

Когато маджарският крал дойде в дунавските земи, Методий пожела да го види, макар че някои говореха и мислеха, че не ще се отърве от него без мъки. Той, обаче, го прие както подобава на владетел, с почести и слава. И като беседва с него както подобава на такива двама мъже да говорят, прегърна го и го разцелува, като го изпрати с големи дарове и му каза: „Отче, винаги ме споменувай в светите си молитви.”

СМЪРТТА НА МЕТОДИЯ (855 г.)

След като отхвърли по този начин всички нападки от всички страни, и затвори бърливите уста, Методий завърши дните си и запази вярата, очаквайки венеца на праведния. И понеже угоди на Бога, беше обикнат от Него и приближаваше време да почине от страданията и да получи отплата за многото си трудове. Тогава го запитаха, като му казаха: „Отче и учителю почтени, кого от учениците си смяташ да оставиш приемник на твоето учение?” А той им посочи един от своите известни ученици, на име Горазд, като каза: „Този свободен мъж е от вашата земя. Запознат е с латинските книги и е правоверен. Нека бъде с него Божията воля и вашата обич, както и моята.”

На Цветница, като се събраха всички люде, той влезе в църква изнемощял и като се помоли за княза, за царя, за духовенството и за всички люде, каза: „Чада, пазете ме до третия ден.”

Така и стана: на третия ден, на разсъмване рече: „Господи, в твоите ръце предавам душата си.” И почина в ръцете на иереите, на третия ден от месец април, трети индикт, 6393 година от сътворението на целия свят (в 885 год.)

Като го поставиха в ковчег и като му отдадоха дължимата почит, учениците му отслужиха на латински, гръцки и славянски църковната служба и го положиха в съборната църква. И той се причисли към своите отци и патриарси, и пророци и апостоли, и учители и мъченици. Като се събра голямо множество народ, съпроводиха го със свещи, плачейки за добрия учител и пастир мъже и жени, големи и малки, богати и бедни, свободни и роби, вдовици и сираци, чужденци и

туземци, болни и здрави – всички съпроводиха този, що беше станал всичко, за да спаси всички.

МОЛИТВА КЪМ СВ. МЕТОДИЯ

А ти, света и честита главо, отпрати от небесните висини погледа си към нас и се моли за нас, които те обичаме. Избавяй от всяка напаст учениците си и разпространявай учението, а ересите прогони, та след като сме живели тука достойно за нашето звание, да застанем с тебе, твое стадо, от дясната страна на нашия Бог Христос, приемайки вечен живот от него, комуто се пада слава и чест, во веки веков. Амин.

Б Е Л Е Ж К И

Славянските апостоли св. Кирил и Методия са родени в гр. Солун: първият в 827 г, а вторият около 10 години по-рано. Баща им Лев е бил помощник на военачалника в Солунската област, а майка им се казвала Мария. Днес двамата братя се славят: като устроители и откриватели на славянската азбука, като преводачи на първите богослужбени книги на славянски език и то на езика на македонските славяни около Солун и като ревностни разпространители на Божието слово по славянските земи.

Тяхното дело бива оценено още след смъртта им и става предмет на множество устни и писмени предания. Най-старите писмени паметници за техния живот са така наречените жития или животописи, които от своя страна се делят: на „пространни“ и „кратки“ или „похвални“. Пространните жития са били предназначени за четене и имат повествователен характер, а похвалните повече за проповед и имат ораторски характер. Всички тези паметници днес са достигнали до нас като преписи от първоначалните оригинали, и то преписи два-три века по-късни.

Пространните жития на св. Кирила и Методия са известни в науката под името „Панонски легенди.“ Името си носят от областта Панония, гдето светите братя дълго време проповядват и гдето учените смятат, че са били издадени след смъртта техните жития. Но понеже преди да отидат в Панония, те са поучавали и в област Моравия, затова житията им наричат още „Моравско-Панонски легенди.“ За техен автор се предполага Методиевият ученик Климент Охридски, въпреки че има и друго мнение, според което двете жития са написани от двама автори.

Историческата стойност на Панонските легенди е била силно оборвана от западните учени, в зависимост от това каква цел са преследвали. Днес обаче легендите все още стоят като единствените най-пълни извори за живота и делото на Св. Братя. Те в много случаи допълват и осветляват новонамерените исторически известия.

Ник. Лазуринь

Библиотеката е одобрена от министерството на народната просвета с окръжно № 6092
от 4. XII. 1939 година.